

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA VALAHIA DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI UMANISTE
Domeniul: ISTORIE

ISTORIA BISERICII CATOLICE
DIN JUDEȚUL VALCEA
REZUMAT

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:

Prof.univ.dr. Ioan OPRIȘ

DOCTORAND :

EmilianValentin FRANCU

TÂRGOVIȘTE

anul 2017

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	5
ARGUMENT	6
CAPITOLUL I	
MEDIUL GEOGRAFIC	19
I.1. Delimitarea spațiului	19
I.2. Relieful	19
I.2.1. Munții	20
I.2.2. Dealurile	22
I.2.3. Depresiunile	23
I.3. Apele	25
I.4. Clima	27
I.5. Resursele subsolului	30
I.6. Solurile	31
I.7. Vegetația	33
I.8. Fauna	34
I.9. Rezervații naturale și locuri protejate	36
I.10. Populația	37
CAPITOLUL II	
ISTORIOGRAFIA BISERICII CATOLICE DIN JUDEȚUL VÂLCEA ...	42
CAPITOLUL III	
ÎNCEPUTUL CATOLICISMULUI ÎN JUDEȚ	88
III.1. Ipoteze privind așezăminte de cult catolice	88
III.2. Mărturii și documente despre catolicii vâlceni în secolele XIV-XVI	107
CAPITOLUL IV	
DEZVOLTAREA BISERICII CATOLICE ÎN SECOLELE XVII-XVIII ..	127
IV.1. Călători străini despre catolicii vâlceni	127

IV.2. Sub ocupație străină.....	140
IV.3. Consolidarea Bisericii Catolice în secolul al XVIII-lea	160
IV.4. Transformarea Râmnicului	185
CAPITOLUL V	
CATOLICISMUL VÂLCEAN ÎN VEACUL AL XIX-LEA	192
V.1. Barații, elemente de consolidare a relațiilor de producție capitaliste	192
V.2. Instituții educaționale catolice	218
V.3. Catolicii din județ în veacul al XIX- lea	223
CAPITOLUL VI	
BISERICA ROMANO-CATOLICĂ ÎN SECOLUL AL XX-LEA	231
VI.1. Perioada antebelică	231
VI.2. Perioada interbelică	250
VI.3. Perioada comunistă	273
VI.4. Perioada postdecembristă	283
VI.5. Catolicii de pe Valea Lotrului	305
CAPITOLUL VII	
COMUNITATEA GRECO-CATOLICĂ	321
VII.1. Biserica prigonită	321
VII.2. Renașterea Bisericii Greco-Catolice din județul Vâlcea	331
CONCLUZII	352
BIBLIOGRAFIE	372
Glosar	387
Lista tabelelor	394
Lista anexelor	395
ANEXE	396
Lista hărților și graficelor	497
Lista fotografiilor	498
Fotografii	503

Cuvinte cheie: biserică, ecumenism, romano – catolici, greco – catolici, Râmnicu Vâlcea, istorie, județul Vâlcea, Brezoi, Pesceana, comunitate, Bărăție, franciscani.

REZUMAT

Lucrarea „**ISTORIA BISERICII CATOLICE DIN JUDEȚUL VÂLCEA**” își propune să aducă lucruri noi în cercetarea științifică legată de conviețuirea, timp de secole, pe meleagurile Vâlcii, a unor oameni care aveau confesiuni diferite de cea majoritară, dar care au reușit să se înțeleagă, să construiască împreună un areal primitiv și să nu dea naștere la conflicte de natură confesională deosebite.

Există și un motiv subiectiv major în alegerea temei și anume dorința tatălui meu, nepot de canonic asumpționist, născut în vecinătatea Blajului – Mica Romă, de a sprijini moral comunitatea catolică din județul Vâlcea. Născut în anul 1908, la numai 10 ani, Cornel Frâncu, tatăl meu, a trăit direct evenimentul de la 1 Decembrie 1918, fiind semnatar al actului Marii Uniri, în numele copiilor din Transilvania, fiind îndrumat atunci de unchiul său, Amos Frâncu¹, cel care a organizat Gărzile Naționale Române din Transilvania, pentru a pregăti acele evenimente de mare trăire națională. În memoria lor am considerat că am o datorie morală, aproape testamentară, de a urmări, în timp, evoluția Bisericii Catolice din spațiul geografic unde m-am născut și trăiesc.

În fine, dar nu în ultimul rând ca importanță, iubind Râmnicul și județul Vâlcea, cărora le-am dedicat majoritatea lucrărilor mele din domeniul istoriei, am încercat să prezint și dintr-o altă perspectivă evoluția acestui spațiu atât de bogat în monumente și locuri atractive.

¹ Ion I. Lapedatu, *Memorii și amintiri*, Ed. Institutul European, Iași, 1998 (ediție îngrijită de Ioan Oprea), p.251: „Frâncu Amos (1865-1933), avocat la Sibiu și Cluj, distins în procesul Memorandumului . A fost Președintele Consiliului Național Român din Cluj , organizator al trupelor acestuia (1918). Apărător îndârjit al intereselor locuitorilor Munților Apuseni“.

Tematic, am căutat să subliniez, printr-o abordare nouă, rolul jucat în dezvoltarea economică, socială dar și culturală a Vâlcii de Biserica Catolică, de comunitatea catolică de aici, care a grăbit formarea relațiilor de producție capitaliste, a unor instituții cultural-sociale necesare (școli, spital, teatru, notariat etc.) și a provocat apariția, la locuitorii din zonă, a unor sentimente naționale mai profunde.

Lucrarea se înscrie într-un proiect cultural mai amplu: „*Râmnicul – centru al ecumenismului românesc*“, pentru care se găsisse deja locație, sprijin financiar și logistic de la Primărie și care și-a propus, printre altele, să promoveze acțiuni concrete de atragere a turiștilor. Chiar și la Muzeul Județean de Istorie am găsit înțelegere pentru ca obiectele și documentele adunate să fie găzduite de instituția respectivă și pregătite pentru a fi prezentate în expoziții tematice.

În activitatea de cercetare, pentru perioada de început a formării comunității catolice, m-am lovit de puținătatea documentelor concrete existente, trebuind să recurg de multe ori la metoda deducției logice dar și la metodele geografică (spațială) și regresivă.

Doar pentru perioada secolelor XVI-XIX, am reușit să găsesc în arhivele cercetate mai multe documente care să ajute lucrarea, cele mai multe fiind însă acte de întărire a proprietății sau legate de activitatea negustorească, așa încât, aici, a trebuit să fac o selecție riguroasă a materialelor introduse în lucrare.

Pentru perioada contemporană, neașteptata lipsă a lucrărilor tematice editate am suplinit-o mergând personal pe urmele reprezentanților acestor comunități. Le-am vizitat casele parohiale, locașurile de cult, cimitirele și instituțiile sociale, educaționale sau culturale, înființate în timp și scăpate de furia demolărilor.

Am avut șansa să discut direct cu peste 250 persoane trăitoare în acest areal, catolici, protestanți dar și ortodocși. Nume italiene, maghiare, slovace, bulgare sau germane ne-au permis să folosim deducții lingvistice, presupunând că am avea de-a face cu persoane de religie catolică, lucru pe care l-am validat în timpul discuțiilor, în majoritatea cazurilor.

Am strâns, cu această ocazie, numeroase mărturii care, fiind așternute pe hârtie sub forma unor declarații pe propria răspundere, au format un mic dosar arhivistic propriu, care a putut să dea puțină culoare prezentării noastre de final, dar ne-a ajutat și la conturarea mai riguroasă a prezentării evenimentelor recente. Am adunat mici obiecte și fotografii ce mi-au fost dăruite pe parcursul discuțiilor și pe care le voi dona Muzeului Județean de Istorie pentru a fi puse în valoare.

S-au găsit totuși, în cercetarea făcută, destule lucrări care, măcar tangențial, aminteau de Biserica Catolică sau de comunitatea pe care o studiam. În acest fel s-au adunat peste 350 de trimiteri bibliografice distincte care să consolideze caracterul științific al lucrării.

Obiectul cercetării a fost aprofundat în urma studierii și consultării a numeroase surse bibliografice sau în urma constatării necesității analizării problematicii temei alese pe baza unor interogații epistemologice: **Care este rolul comunității catolice în evoluția societății vâlcene? Au existat conflicte interconfesionale?**

Pentru cercetarea arhivelor – București, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Brezoi, Malaia, Voineasa, Pesceana, Craiova, Pitești – am folosit mai mult tehnica fișării documentelor studiate. M-am gândit că pe lângă faptul că pot folosi ușor aceste fișe la elaborarea lucrării, ele pot fi utilizate ulterior și la alte proiecte de cercetare.

Fac precizarea că unele capitole din lucrare au constituit deja suport pentru articole publicate – așa cum mi s-a cerut la începutul temei alese – în diverse reviste științifice din țară.

Dosarele studiate la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea, dar și cele găsite în arhivele parohiale, reprezintă principala sursă inedită a cercetării. Am asistat activ la alcătuirea, din nou, a unor arhive parohiale catolice proprii, fapt care mi-a oferit posibilitatea să aduc noi documente în atenția cercetătorilor, chiar dacă fondurile arhivistice au fost uneori sărace în informații istorice.

Volumele de izvoare primare editate precum *Călători străini despre Țările Române*, *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Naționale*, *Documente privind Istoria României (DIR)*, *Documenta Romaniae Historica (DRH)*, *Colecția Hurmuzaki*, catagrafii, anuare, surse ce oferă o imagine obiectivă exterioară asupra vieții sociale vâlcene, m-au ajutat să am o viziune cât mai corectă asupra activității de zi cu zi, inclusiv religioase, a comunităților din județ, așa cum a fost descrisă de personalitățile care au trecut prin Țările Române, dar și o viziune internă prin documentele emise de domnitori sau boieri. Studii tematice publicate de istorici renumiți (Iorga, Panaitescu, Xenopol, Giurescu, Pascu, Holban, Papacostea etc.) mi-au oferit suportul științific pentru a înțelege mai bine Evul Mediu românesc și implicarea comunităților catolice în derularea evenimentelor analizate. De mare ajutor au fost și anumite fragmente din studiile publicate de valoroși istorici vâlceni despre comunitatea catolică de aici, în diverse perioade de timp (Aurel Sacerdoțeanu, Cornel și Veronica Tamaș, Nicolae Bănică-Ologu, Ion Soare, Petre Bardașu, Dinică Ciobotea, Gheorghe Dumitrașcu etc.).

Prin consultarea surselor din literatura de specialitate internațională mi-am completat cunoștințele despre ortodoxie, catolicism, ordine cavalierești și bisericești.

Arhitectura lucrării am gândit-o ca pe un tot unitar, în care să existe o continuitate logică, dar și cronologică, alegând ca mod de prezentare o formă structurată în 7 capitole, precedate de **Argument**.

Concluziile, Bibliografia, Anexele – părți distincte, așezate în finalul lucrării, oferă cititorului posibilitatea să cunoască direct și alte aspecte din contribuția proprie a autorului și din munca de cercetare depusă.

În primul capitol, „**Mediul geografic**“, este prezentată o descriere integratoare asupra zonei care definește arealul vâlcean. La sfârșitul capitolului s-a insistat asupra structurii populației județului și a oportunităților ei de dezvoltare culturală (ziare, televiziuni, biblioteci etc.) care au transformat renumele dobândit de Râmnic în secolul al XVIII de „*capitală a tipografilor*“ în cel contemporan, de „*capitală a presei locale românești*“ (cea mai mare densitate de instituții de presă din țară, pe cap de locuitor). S-a insistat pe aspecte care să demonstreze că aceste locuri au fost de interes (cadru natural, bogății de tot felul, populație primitoare etc.) pentru străinii care treceau prin zonă, argument pentru așezarea timpurie pe aceste meleaguri a ungarilor și sașilor catolici, urmași de armeni, bulgari, italieni etc.

În al doilea capitol, „**Istoriografia Bisericii Catolice din județul Vâlcea**“, am încercat să finalizez un demers unic în Oltenia și anume să prezint istoriografia legată de Biserica Catolică dintr-un singur județ al regiunii și tocmai din zona cu profunde tradiții ortodoxe a Vâlcii (poate surprinzător pentru unii, județul cu cele mai multe biserici, mănăstiri și schituri din țară, raportate la numărul populației). În total, peste 140 de lucrări, cărți sau reviste au fost prezentate în acest capitol și tabelate începând cu *Catagrafia latină*, aflată la Serviciul Județean Arhivele Naționale Sibiu și încheind cu lucrări apărute în primăvara anului 2016.

Capitolul al III-lea, „**Începutul catolicismului în județ**“, a fost structurat în două subcapitole intitulate „*Ipoteze privind așezăminte de cult catolice*“ și „*Mărturii și documente despre catolicii vâlceni în sec. XIV-XVI*“. Dacă primul subcapitol se bazează mai mult pe deducții logice și analogii lingvistice și toponimice, al doilea are la bază informații veridice, certe, care dau consistență demersului.

De remarcat că, primele informații despre catolicii din județ sunt, de fapt, primele informații despre locuitorii din acest areal și despre atestarea documentară a Râmnicului, dar și a județului.

În prima parte a capitolului, fiind vorba adesea de ipoteze, de probleme controversate, am prezentat opiniile istoricilor în antiteză, fără ca să mă pronunț ferm asupra uneia sau alteia dintre variante, urmând ca, în viitor, descoperirea unor noi elemente să ajute la clarificarea acestora: așezarea sașilor pe meleagurile vâlcene încă din secolul al XIII-lea; „descălecatul“ lui Radu Negru Vodă pe la anul 1290 (Cronica Franciscanilor); existența unei biserițe catolice pe dealul Capela din Râmnic sau pe amplasamentul actualei biserici ortodoxe „Sf. Dumitru“ (Gh. Ionescu – Pavel Chihaia); construirea unei biserici a catarilor la Govora (A.Sacerdoțeanu – A. Trajanescu); existența unui voievod, Nicolae, la Remechea, convertit la catolicism în 1345 (N. Iorga);

Dintre toate aceste problematici cel mai mult am insistat pe ideea, la care am aderat și eu, că a existat la Râmnic o comunitate puternică de sași încă din secolul al XIV-lea, care a contribuit decisiv la dezvoltarea urbană a așezării și care, fiind catolică, și-a ridicat un locaș de cult propriu, cel mai probabil pe locul actualei biserici „Sf. Dumitru“.

În subcapitolul al doilea prezint documente certe de atestare istorică în hrisoavele lui Mircea cel Bătrân: 20 mai 1388 pentru Râmnic și Călimănești, 8 ianuarie 1392 pentru județul Vâlcea. În toate aceste acte apar nume de sași, ca martori, ceea ce demonstrează respectul pe care și-l câștigaseră deja în comunitate. Meșteșugarii sași se reunesc în bresle, negustorii catolici, așezați la Râmnic, primesc de la domnie facilități și dezvoltă cu cei din Transilvania un comerț benefic pentru ambele părți, contribuind semnificativ la dezvoltarea economică a zonei. Sunt prezentate și referirile la familiile catolice trăitoare pe meleagurile Vâlcii și la activitatea lor religioasă.

Capitolul al IV-lea, intitulat „**Dezvoltarea Bisericii Catolice în secolele XVII-XVIII**“, a fost structurat în cinci subcapitole.

În primul subcapitol, „*Călători străini, despre catolicii vâlceni*“, sunt prezentate scrierile unor călători, mai ales apuseni, în marea lor majoritate catolici, despre meleagurile vâlcene. Este scoasă în evidență toleranța românilor față de străini, dar transpare și regretul că familiile catolice, așezate stabil la Râmnic, se împuținează cu trecerea anilor. Dacă din documentele prezentate, reiese faptul că, la începutul secolului al XVII-lea, ei mai aveau încă preot și deci și așezământ de cult, la sfârșitul veacului respectiv acesta este descris ca fiind în ruină. Tot în această perioadă, episcopul ortodox Ilarion, este caterisit în anul 1705 pentru că dă voie catolicilor să își îngroape morții în cimitirul ortodox al orașului și să își ridice o capelă proprie. Este primul conflict major între cele două comunități.

În subcapitolul al II-lea, „*Sub ocupație străină*“, este prezentată situația comunității catolice în timpul stăpânirii austriece a Olteniei. Perioada 1719-1739, este una prosperă pentru catolici.

Chiar în inima oraşului, Antonie Baratul cumpără proprietăţi pe care le uneşte şi se construieşte între 1722 şi 1730 un locaş de cult catolic, din piatră, cu hramul „Sf. Anton“. Am insistat pe descrierea edificiului, pentru că Bărăţia a fost, de atunci, centrul vieţii religioase catolice din judeţ. Prin analiza textului original, am demontat opinia exprimată de unii istorici, cum că baraţii ar fi fost nemulţumiţi de atitudinea populaţiei faţă de ei, arătând că de fapt se plâneau superiorilor că nu sunt sprijiniţi mai mult de ierarhii lor. Catolicii, ca proprietari de case, se evidenţiază punând bazele unui original urbanism medieval în Râmnic. Oraşul a fost fortificat şi s-au făcut în tot judeţul, lucrări importante de infrastructură. Se construieşte, în coordonarea inginerului căpitan Friedrich Schwantz, *Via Carolina*, drumul de-a lungul Oltului, care este amenajat şi el pentru navigaţie. Tot el redactează între anii 1719 şi 1722 şi prima hartă lucrată cu rigoare ştiinţifică a Olteniei. Buni gospodari, saşii introduc rigoarea austriacă în administraţie, în strângerea dărilor şi înfiinţează instituţii noi: spital, notariat – fiecare localitate având propria şampilă, serviciul de stare civilă, serviciul poştal etc.

Subcapitolul al III-lea, „*Consolidarea Bisericii Catolice în secolul al XVIII-lea*“, consemnează creşterea influenţei apartenenţei confesionale la viaţa cetăţii. Numărul familiilor catolice creşte semnificativ, prin venirea în valuri a chiprovicenilor (bulgari şi sârbi catolici, alungaţi de persecuţiile de la sud de Dunăre), pe parcursul secolului al XVII-lea. La 1739, dovedindu-se buni negustori, vor obţine de la domnie mai multe favoruri şi cresc exponenţial documentele prin care catolicii achiziţionează clădiri şi terenuri în oraş. Unele din documentele prezentate despre chiproviceni, aduc o imagine inedită despre rolul acestora în dezvoltarea judeţului, ei implicându-se şi în refacerea unor biserici ortodoxe. Având mănăstire şi biserică dedicată tot Sfântului Anton, îşi ţin slujbe regulat şi formează o şcoală pentru călugării franciscani din mănăstire. Influenţa pe care o au în Râmnic este demonstrată prin faptul că ajung să aibă funcţii în administraţia oraşului, cel mai cunoscut exemplu fiind Antonie Marstaller, desemnat vornic. Am prezentat din arhive şi lista preoţilor care au slujit la biserica „Sf. Anton“ din Râmnic, din anul 1721 până la sfârşitul secolului.

Cercetările făcute la Serviciul Judeţean Vâlcea al Arhivelor Naţionale, *fond Tribunalul judeţului Vâlcea* şi *fond Prefectura judeţului Vâlcea*, perioada 1830-1860, mi-au permis, în ultimul subcapitol, „*Transformarea Râmnicului*“, să arăt, bazându-mă pe numeroase documente găsite, cum, treptat, oraşul se schimbă atât ca aspect dar şi ca mentalitate, devenind un centru comercial activ. Apar dese procese pentru proprietate între baraţi şi oameni ai locului. Apar

companiile comerciale. Integrarea catolicilor în marea masă a locuitorilor ortodocși din zonă continuă prin căsătorii mixte și asocieri comerciale.

Capitolul al V-lea, „**Catolicismul vâlcean în veacul al XIX-lea**“, este structurat în trei subcapitole. În primul, „*Barații, elemente de consolidare a relațiilor de producție capitaliste*“, am arătat modalitățile prin care catolicii din Râmnic înnoiesc și întăresc acțiunile micii burghezii locale, deranjând într-un fel privilegiile marilor latifundiași din județ sau ale clerului ortodox. Multe familii catolice își trimit copiii în străinătate, de unde se întorc cu idei novatoare de tip națiune, revoluție, unitate, dovadă fiind numărul mare de catolici participanți la evenimentele patriotice din județ. Se înscriu la 1848 în Garda Națională, cântă alături de Anton Pann în parcul Zăvoi imnuri revoluționare, îl primesc cu entuziasm pe Cuza în cele două vizite făcute în oraș, participă ca voluntari în oastea română, la 1877. Este de remarcat faptul că nenorocirea din 1847 (incendiul devastator pornit de la un depozit de lemne uscate al unui tâmplar catolic de origine austriacă) a fost transformată de proprietarii localnici, împreună cu cei sași, într-un moment de sistematizare urbană puternică, apărând în oraș numeroase clădiri noi, cochete și trainice, din piatră.

În subcapitolul al II-lea, „*Instituții educaționale catolice*“, documentele găsite în arhiva parohială susțin etapele dezvoltării școlii catolice de pe lângă Biserica „Sf. Anton“. Mănăstirea franciscană, încă de la înființare, a avut grijă să existe dascăli pentru cei care doreau să învețe să scrie și să citească. Abia în anul 1824, se deschide, însă, oficial, o școală catolică cu 70 de locuri, unde se preda în românește. Sunt numeroase informații inedite despre *Bărăție*, prima școală primară mixtă din oraș și despre celelalte instituții educaționale deschise de Biserica Catolică aici :grădiniță, confesional etc.

În ultimul subcapitol „*Catolicii din județ în veacul al XIX-lea*“, este prezentată evoluția comunităților catolice din Drăgășani, Ocnele Mari și Brezoi. În zona Brezoi, au venit, în a doua jumătate a secolului, sute de imigranți italieni, atrași de dezvoltarea, pe Valea Lotrului a unei activități prospere de exploatare a lemnului. Viața religioasă din oraș a fost asigurată, la început, de preoții veniți de la Râmnic, care au fost sprijiniți constant de conducerea catolică a întreprinderilor forestiere din zonă (Giovanni Stagni și Carol Novak).

Capitolul al VI-lea, „**Biserica Romano-Catolică în secolul al XX-lea**“, este împărțit în cinci părți.

În prima, „*Perioada antebelică*“, sunt prezentate câteva din impresiile episcopului Raymund Netzhammer legate de vizitele efectuate pe meleaguri vâlcene, cu prilejul desfășurării unor

ceremonii religioase. Acum se remarcă, printre alții, intelectuali de forță, ca Antonio Coppetti, arhitect și anteprenor italian, care a lăsat orașului cele mai frumoase clădiri, care sunt și astăzi atracții pentru vizitatori. Numeroase familii italiene finanțează în această perioadă, în Râmnic, instituții culturale și contribuie la ridicarea de clădiri și monumente. La începutul secolului au venit, din nordul Italiei, alte sute de familii de italieni care au lucrat câțiva ani la calea ferată Râmnicu Vâlcea-Sibiu, construită prin defileul Oltului. Am prezentat informații mai puțin cunoscute, până acum, despre drama trăită de preotul catolic Iosif Bonov, arestat la începutul Războiului, care a rămas marcat pe viață de această situație nefericită.

Subcapitolul al II-lea, „*Perioada interbelică*“, este ilustrat cu informații inedite culese din arhiva Parohiei Romano-Catolice din Râmnic: strângere de fonduri pentru acțiuni caritabile, vizitele unor ierarhi ai Bisericii, reorganizarea cimitirului catolic. Biserica Catolică s-a implicat activ în ajutorarea refugiaților polonezi cazați în taberele din Drăgășani, Călimănești, Govora, Ocnele Mari, Olănești, Slatina etc., după ce Polonia fusese ocupată de Germania nazistă, în anul 1939. Am prezentat numeroase documente de arhivă pentru a ilustra, cât mai corect, efortul preoților catolici din Râmnic și Brezoi de a alina suferințele celor aflați în bejenie.

Pentru al III-lea subcapitol, „*Perioada comunistă*“, am discutat cu zeci de catolici în vârstă, trăitorii acelei perioade sau urmași ai acestora. Mi-am format astfel o imagine, cred eu, reportericească asupra suferințelor și umilințelor la care au fost supuși credincioșii din oraș (nu numai cei catolici). Biserica „Sf. Anton“ a fost „ascunsă“, fiind înconjurată de blocuri, toate proprietățile i-au fost confiscate și date unor persoane desemnate de partid sau unor cooperative meșteșugărești. De teama ruperii totale a relațiilor cu Vaticanul, Biserica Romano-Catolică a fost lăsată, totuși, să-și continue activitatea în condiții de mare austeritate. Mulți preoți catolici, dar și ortodocși, au fost persecutați, unii dintre ei pierind în închisori. Prezint și documentele prin care Biserica Catolică din Râmnic este deposedată treptat de toate bunurile sale, documente rare și păstrate cu grijă în arhiva Arhiepiscopiei de București, pentru a avea șanse de a-și recupera în viitor o parte din bunuri.

Pentru perioada post-decembristă, am cercetat obiective și instituții catolice, prezentându-le așa cum le-am găsit (*Biserica Sf. Anton* din Râmnicu Vâlcea, grădinița *Sf. Ioana Antida* – cu predare și în limba italiană, dispensarul medical *Sf. Augustina*, biblioteca parohiei, cimitirul catolic *Cetățuia* – transcriind de pe fiecare monument funerar textul inscripționat, pentru a veni în ajutorul celor care își caută strămoșii). De asemenea am prezentat biografia preoților slujitori precum și acțiunile de caritate sau procesiunile deosebite, din această perioadă.

Ultimul subcapitol „*Catolicii de pe valea Lotrului*” aduce elemente noi, culese din arhivele bisericilor ortodoxe din Malaia și Voineasa, biserici ridicate și cu ajutorul donațiilor catolicilor din zonă, unii din ei întemeindu-și aici familii mixte. În anul 1935, s-a construit biserica romano-catolică din Brezoi, cu hramul „Sf. Anton”. În anul 2011, preotul Gilbert Iavorschi și primarul orașului Brezoi, Robert Shell, au reușit să ridice în apropierea D.N. 7 un monument ce reproduce Grotă de la Lourdes, unde se spune că s-a arătat Fecioara Maria. Au participat la slujba de sfințire Episcopul de Lourdes, Jacques Perrier, precum și Episcopul Râmnicului, Gherasim. A fost un semn de apropiere între cele două Biserici, lucru apreciat de mulțimea credincioșilor participanți la eveniment. Și aici catolicii au înființat așezăminte de caritate și o grădiniță.

Capitolul al VII-lea, intitulat „**Comunitatea Greco-Catolică**” are două părți distincte. În prima, „*Biserica prigonită*”, este prezentată activitatea acestei comunități, compusă la început din lucrători sosiți, la sfârșitul secolului al XIX-lea, în zona lucrărilor forestiere de la Brezoi, din provinciile Imperiului Austro-Ungar (cu precădere din Transilvania). Sunt menționați, în anul 1933, 350 de lucrători greco-catolici aduși din zona Dejului care lucrau la fabrica de cherestea „Carpatina”. Ei reușesc să își construiască în anul 1942 o biserică proprie cu hramul „Sf. Gheorghe”. În anul 1948, majoritatea au fost obligați să treacă la ortodoxie și s-a pierdut și biserica. Am prezentat, folosind mărturii directe și inedite, primite chiar de la unul din preoții de la mănăstire, cazul unor măicuțe aduse de la Lugoj și Blaj la mănăstirea Bistrița vâlceană și care, ulterior, au fost deportate și trimise la muncă în Bărăgan.

În partea a doua, evidențiem o nouă față a acestei Biserici, ieșită din ilegalitate după Revoluție. La Brezoi s-a refăcut parohia cu 70 de credincioși, imediat după Revoluție. În anul 2011, după un lung proces, au primit înapoi și biserica dar, câțiva ani mai târziu, la Înalta Curte de Casație și Justiție, aceasta a fost atribuită definitiv Bisericii Ortodoxe, primindu-se, ca despăgubire, doar valoarea ei materială.

La 6 iulie 2001, în Râmnicu Vâlcea, 41 de credincioși greco-catolici, în majoritate lucrători pe platforma chimică, veniți din toată țara în anii anteriori, au înființat parohia și au ales un prim consiliu parohial. La 20 mai 2005, s-a pus piatra de temelie a unei biserici proprii cu hramul „Sf. Rita” și „Adormirea Maicii Domnului” în prezența Preafericitului Lucian Mureșan, Mitropolitul B.R.U. Deși au întâmpinat numeroase piedici, s-a reușit terminarea bisericii care a fost sfințită la 1 octombrie 2006. Din anul 2013, Râmnicu Vâlcea s-a înfrățit, ecleziastic, cu orașul italian Cascia, loc de origine al Sfintei Rita, iar biserica a primit moaște ale sfintei, fiind singura biserică din

afara Italiei care a primit o asemenea donație. Parohia a obținut de la Primărie, în anul 2014, și un teren de 263 mp. pentru construirea unui Centru Social de Ajutor al persoanelor în nevoie.

La începutul anului 2005, în județul Vâlcea, la Pesceana, a avut loc și un mult mediatizat conflict interconfesional. Deși biserica ortodoxă din localitate, la Lupoia, fusese reconstruită cu mari eforturi de enoriași, coordonați de preotul ortodox de acolo, Victor Tudor, acesta, după puțin timp, a fost alungat de Episcopia Râmnicului și, după ce a ajuns la Blaj, a trecut, cu 358 de credincioși din zona sa, la greco-catolicism.

Din acel moment, cei care își schimbaseră orientarea religioasă au avut sentimentul că sunt persecutați, ei și familiile lor. Cert este faptul că nu li s-a mai dat voie să intre în biserică și să își îngroape morții în cimitirul din sat, care, caz unic în Oltenia, a fost „apărat“ de Biserica Ortodoxă din eparhia Râmnicului cu o firmă de pază privată! S-a implicat și Ambasada SUA, precum și media internațională. După câteva luni, conflictul a fost însă aplanat, evitându-se actele de violență, care se prefigurau.

Cu ajutorul Mitropoliei din Blaj, preotul Victor Tudor a cumpărat un teren și casă în satul Lupoia, care a fost amenajată și sfințită capelă, iar pe 27 decembrie 2005 a fost oficiată și prima slujbă religioasă greco-catolică din comună. Construcția bisericii proprii, cu hramul „Padre Pio“ și al doilea hram „Intrarea Maicii Domnului în Biserică“, a progresat cu dificultate, datorită lipsei fondurilor, abia în anul 2017 terminându-se pictarea și în exterior a edificiului.

CONCLUZIILE care se desprind în urma cercetării încheie demersul nostru.

În anexele de la finalul tezei de doctorat, există documente relevante, găsite în arhive, pe care le-am considerat necesar a fi prezentate pentru o mai bună înțelegere a temei alese (actul de înființare al Parohiei Greco-Catolice din Râmnic, donații și hrisoave domnești, jurnalul comunității catolice din Brezoi din perioada 1935-1945, *Conventul de la Râmnic* scris de călugărul franciscan Blasius Kleiner etc.) dar și o listă cu inscripțiile redactate de pe monumentele funerare din cimitirul catolic, situat în nordul orașului. În ANEXA XVI, denumită „*Mărturii*“ am prezentat o mică parte din declarațiile pe propria răspundere a celor intervievați în cursul cercetării științifice, pentru ca să se cunoască exact trăirile acestora. Multe alte mărturii au constituit suport pentru informații folosite în lucrare.

Cercetarea se înscrie în ampla acțiune de cunoaștere reciprocă a bisericilor creștine, de promovare a ecumenismului, de apropiere interconfesională.

Integrarea și contribuția comunităților catolice la viața socială și economică a județului este evidentă. Dacă în Evul Mediu și în epoca modernă catolicii au fost în permanență un factor de

stabilitate și prosperitate, astăzi aceștia sunt cetățeni români cu activitate religioasă neîngrădită, care participă din plin la bunăstarea generală a societății.

Considerăm că, în mare parte, obiectivele propuse la începutul cercetării au fost atinse:

- prezentarea cronologică a cât mai multor evenimente la care au luat parte catolicii din județ, folosind peste 350 surse bibliografice distincte, precum și documente editate și inedite din arhivele statului dar și din arhivele clericale sau private;

- realizarea în premieră a unui studiu privind istoriografia legată de Biserica Catolică din Vâlcea, prezentându-se peste 140 lucrări cu referință tematică;

- abordarea sistematică a obiectivelor stabilite în planul de lucru, pe parcurs, apărând – în urma găsirii unor documente inedite – și alte direcții de studiu;

- în urma avansării cercetării propuse, s-a dovedit faptul că Biserica Catolică a fost, **prin reprezentanții** ei, adeseori, generatoare de transformări importante în viața orașului și județului (grăbirea dezvoltării relațiilor de producție capitaliste, promovarea unor elemente originale de urbanism medieval, construirea de drumuri, căi ferate, canalizare, clădiri reprezentative și a altor multe detalii de infrastructură, inițierea și sprijinirea dezvoltării unor instituții moderne în domeniul administrativ, educațional, economic, caritabil și cultural etc.);

- s-au urmărit ipotezele privind existența, în timp, a unor edificii medievale de cult catolic și apoi s-a descris, pe larg, construirea bisericilor acestora în Râmnic, Brezoi și Pesceana, alături de instituțiile caritabile sau educaționale aflate în coordonare;

- s-au introdus, cu această ocazie, în circuitul istoriografic date, documente și observații inedite privind evoluția județului sub aspect politic, economic, cultural și edilitar, realizând o reevaluare istorică a unor fenomene de viață în spațiul Vâlcii;

- prin informația oferită, lucrarea se constituie ca o posibilă sursă de referință pentru întocmirea de ghiduri, pliante, CD-ROM-uri, filme documentare și cărți poștale care să ajute la dezvoltarea turismului în zonă;

- catolicii au ajutat la ridicarea unor biserici ortodoxe la Voineasa, Malaia dar, surprinzător pentru acele vremuri, am găsit documente care atestă că chiproviceni catolici au sprijinit refacerea bisericii ortodoxe „Cuvioasa Parascheva“ din Râmnic (Sf. Vineri);

- deși au existat în timp două conflicte confesionale importante, catolicii și ortodocșii din județ au trăit în pace, colaborând normal, problemele apărute fiind legate doar de anumite interese economice divergente privind dreptul de proprietate asupra unor imobile.

– s-a folosit adesea, pentru perioada de după Al Doilea Război Mondial, tehnica interviului, achiziționând, cu această ocazie, zeci de poze și vederi vechi, unele unicat, din județ (Râmnicu Vâlcea, Drăgășani, Brezoi, Băbeni, Ocnele Mari, Călimănești) și am primit peste 70 de declarații pe propria răspundere de la trăitorii catolici din acea perioadă, care se pot folosi ca suport pentru o mai amplă ediție tipărită;

– s-au prezentat pentru prima dată toate inscripțiile funerare existente în Cimitirul Catolic, sprijinindu-i, în acest fel, pe cei care își caută strămoșii, dar și pe cercetătorii care vor aprofunda genealogia unor familii catolice;

Demersul nostru este, în mod cert, doar un început de drum. În timp, el va fi continuat de alți cercetători și vor fi scoase la lumină noi surse documentare. Orice studii sau lucrări pe această temă sunt binevenite. Am convingerea că, în pofida unor clerici doritori să-și păstreze privilegiile lumești, tot mai mulți credincioși vor susține ecumenismul modern, ideea de apropiere între Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică, oamenii simpli dorind UNITATE CREȘTINĂ.